

ΣΕΡΓΚΓΕΙ ΜΑΤΒΕΓΕΦ

[του Τζεφέρη Πέτρου]

Ο άνθρωπος που στεκόταν μπροστά μου στον προθάλαμο των εξωτερικών ιατρείων μαζί με το άρρωστο παιδάκι φαινόταν από μακριά ότι ήταν ξένος. Τα χρώματά του, η προφορά του αλλά και ο τρόπος που ήταν ντυμένος πρόδιναν μια προέλευση από την ανατολική Ευρώπη...

Περίμενα τη σειρά μου για μια ακτινογραφία θώρακος απ' αυτές που ζητάνε οι δημόσιες υπηρεσίες για να πιστοποιήσεις την υγεία και αρτιμέλεια. Θέλοντας και μη, λοιπόν, άκουσα από ένα σημείο και πέρα την στιχομυθία με τον γιατρό υπηρεσίας.

"Να το φέρετε άλλη ώρα, αφού έχει τόσα προβλήματα. Να έχω χρόνο να το εξετάσω το παιδί με την ησυχία μου"

"Κάνει πυρετό και συνέχεια βγάζει από το στόμα..." έλεγε και χειρονομούσε σε σπασμένα ελληνικά ο σαρανταπεντάρης άνδρας εννοώντας ότι το παιδί κάνει εμετούς.

"Σας είπα!"

"Μα γιατρέ ο θυρεοειδής..." έλεγε πάλι ο ξενοφερμένος με την περίεργη προφορά.

"Καλά, ας κάνει αυτές τις εξετάσεις και ελάτε πάλι".

Στο διάδρομο όπου περιμέναμε κι οι δύο τις εξετάσεις βρήκα το θάρρος να ρωτήσω:

"Τί έχει το παιδί σας;"

Με κοίταξε κάπως αδιάφορα μια και τίποτε δεν έδειχνε ότι μπορούσα να βοηθήσω την κατάσταση του. Μετά το βλέμμα του σκλήρυνε και αίφνης με ρώτησε σε μάλλον έντονο ύφος:

"Ξέρεις τί είναι η ραδιενέργεια και οι ακτινοβολίες; Και τί καρκίνους προκαλούν στον άνθρωπο;"

Ομολογουμένως δεν περίμενα ν'ακούσω κάτι τέτοιο. Κοίταξα κάπως φευγαλέα το παιδί, ενώ εκείνος συνέχισε:

"Το παιδί έχει πολλαπλά καρκινώματα. Και όχι μόνο. Για κοίταξέ το. Σβετλάνα..." είπε και πρόσθεσε κάτι στα Ρώσικα.

Πράγματι, μια ματιά έφτανε για να καταλάβει κανείς ότι το παιδί ήταν διανοητικά καθυστερημένο. Και όχι μόνο. Εύκολα διαπίστωνε κανείς ότι το περπάτημά του δεν ήταν σταθερό και το βλέμμα του ήταν μόνιμα απλανές. Η αναπνοή του ήταν βαρεία σαν να ροχάλιζε. Και η δυσμορφία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του: είχε ένα εξόγκωμα στην μύτη, κάτι σαν δύο μύτες τη μία πάνω στην άλλη! Και τα μαλλιά του ήταν όλα άσπρα! Ηταν δεν ήταν εφτά- οχτώ χρόνων!

"Είμαστε Ουκρανοί.." ξαναμίλησε ο άγνωστος και για πρώτη φορά με κοίταξε στα μάτια. "Το παιδί γεννήθηκε λίγο μετά την καταστροφή στο Τσερνόμπιλ. Όταν μας είχεν διώξει από το χωριό μας και μας είχαν στείλει στο Σλαβούτιχ. Όταν χάθηκε η ζωή μας.. Δεν αντέξαμε και φύγαμε. Ηρθαμε στην Ελλάδα με την ελπίδα. Αλλά ποιά ελπίδα..."

***

Έτσι γνώρισα τον Σεργκέι. Μηχανικό στο εργοστάσιο την περίοδο που έγινε το ατύχημα. Όπως μου διηγήθηκε αργότερα, το πρωί της 26ης Απριλίου του 1986 κοιτάζοντας έξω από το παράθυρό του διαπίστωσε έντρομος ότι ένα μαύρο σύννεφο καπνού είχε σκεπάσει το εργοστάσιο όπου εργαζόταν... Το κακό είχε γίνει.. Αμέσως βρέθηκαν επιτόπου για να διαπιστώσουν ότι η καρδιά του αντιδραστήρα ήταν έκθετη και σε άμεση επαφή με την ατμόσφαιρα. Και στο δωμάτιο ελέγχου με τις γυάλινες πόρτες κείτονταν νεκροί οι χειριστές από τα διαφυγόντα αέρια. Οι εργαζόμενοι της νυχτερινής βάρδιας έτρεχαν αλαλάζοντας δεξιά κι αριστερά για να γλιτώσουν. Πώς να γλιτώσουν όμως; Ο θάνατος και η αρρώστια κτύπησαν σχεδόν όλες τις πόρτες....

Σύντομα γνωριστήκαμε καλύτερα. Πήγα και σπίτι του. Ένα δωματιάκι κάπου στο Παγκράτι. Ένα δωματιάκι για όλους. Και μια κουζίνα επίσης για όλους. Ο μεγαλύτερος γιος του -γύρω στο είκοσι- δούλευε απ' εδώ και απ' εκεί, όπως και ο ίδιος, για να τα φέρουν βόλτα. Ο παππούς ζούσε στο δικό του κόσμο. Μαζί με τη γιαγιά που δεν άντεξε και πέθανε την επομένη του δυστυχήματος.. Καμιά φορά γυρνούσε και στο σημερινό κόσμο για να φαι καμιά μπουκιά ψωμί και να αναπολήσει μέσα στο γενικό παραλήρημά του:

"..Τότε την έχασα. Τότε που αφού σκεπάσαμε το Νο4 μέσα στο τσιμέντο, μας πήραν και μας πέταξαν στο Σλαβούτιχ όπου στοιβαχτήκαμε ούτε λίγο ούτε πολύ πάνω από 25 χιλιάδες άτομα. Και μας δώσανε 20 και

30 χιλιάδες το μήνα για να μην μιλάμε. Ομως πού καλύτερα απ' τον τόπο σου; Εμεις γεννηθήκαμε στο Πριπιάτ. Που τώρα έχει καταντήσει φάντασμα. Εκεί δουλέψαμε, εκεί φτιάξαμε το σπιτικό μας. Εκεί ονειρευτήκαμε το καλύτερο αύριο. Κι εκεί, κάποτε, πιστέψαμε στην ελεύθερη Ουκρανία...".

Σύντομα κατάλαβα ότι κανείς δεν είχε γλιτώσει από τη ραδιενέργεια. Και τον καρκίνο. Οτι όλοι είχαν κακοήθεις όγκους σπαρμένους στο κορμί τους και ιδιαίτερα στον θυρεοειδή. Από την επτάχρονη Σβετλάνα μέχρι τον παππού... Τους έστειλα κι έκαναν διάφορες ιατρικές εξετάσεις, βιοψίες ακτινογραφίες, αναλύσεις βαρίου, πυελογραφίες, εγκεφαλογραφήματα και όλα τα σχετικά. Αποτέλεσμα το ίδιο. Το διαβατήριο και η πρόσκαιρη άδεια εργασίας που τους είχαν χορηγήσει ήταν φαίνεται σφραγισμένα με μια σύντομη ημερομηνία λήξης: την ημερομηνία του θανάτου τους!

Γίναμε φίλοι. Γρήγορα διαπίστωσα πόσο οδυνηρό αλλά και πόσο διδακτικό ήταν να έχεις τέτοιο φίλο. Παράλληλα, έμαθα λεπτομέρειες για τους πυρηνικούς αντιδραστήρες, τα προηγούμενα μεγάλα πυρηνικά ατυχήματα στο Χάνφορντ και το "Θρι μάλ Αιλαντ", τις υπόγειες πόλεις-φαντάσματα, τους τύπους αντιδραστήρων RBMK και VVER, τα μπεκερέλ και τα ραδιοϊσότοπα... Κι ακόμη, πόσα είναι και τί προβλήματα έχουν τα εργοστάσια στην Ουκρανία, στην Ινγκαλίνα (Λιθουανία), στην Αρμενία, στο Κοζλοντούϊ (Βουλγαρία). Ο Σεργκέϊ τα είχε επισκεφθεί σχεδόν όλα και για το Κοζλοντούϊ, για το οποίο ρωτούσα και ξαναρωτούσα, ήταν κατηγορηματικός:

"Πρέπει να κλείσουν όλοι οι αντιδραστήρες στο Κοζλοντούϊ, οι δύο απ' αυτούς τώρα κιάλας" και εξηγούσε: "...στις μονάδες 1 και 2 έχουν αντιδραστήρες VVER-440, μοντέλο 230, δηλ. σαν κι αυτούς που έχουμε κι εμείς. Είναι πολύ ευαίσθητοι σε ζημιές, ρήξεις σωλήνων κλπ. Και το σύστημα ψύξης του αντιδραστήρα εξαιρετικά ανεπαρκές..."

Κι όσο εκείνος εξηγούσε η τραγική εικόνα που συχνά με συντρόφευε στα όνειρά μου τον τελευταίο καιρό, ξεκαθάριζε και συμπληρωνόταν σιγά-σιγά : Κάποιος χειμώνας -ετούτος, ο επόμενος, ο μεθεπόμενος. Ο άνεμος θα φυσά παγωμένος από το Βορρά-μεταφέροντας πάνω από 50 εκατομμύρια μονάδες ραδιενέργειας από το Βουλγαρικό σταθμό του Κοζλοντούϊ, όπου έχει σημειωθεί ατύχημα σε έναν από τους αντιδραστήρες του. Στην Αθήνα, λιγότερο από 1000 χιλιόμετρα μακριά, οι υπεύθυνοι προσπαθούν να υπολογίσουν το κόστος. Τα ποσοστά των ραδιονουκλιδίων του καισίου, πλουτωνίου και στροντίου είναι τέτοια που

δεν αρκούν οι απλές συστάσεις για "προσοχή στο γάλα και τα χόρτα". Απαιτούνται και πολλές προσευχές! Προς Θεού, να μην βρέξει, να μην φυσήξει προς τα εδώ! Γιατί τότε, χιλιάδες Έλληνες, αλλά και Ρουμάνοι και Γιουγκοσλάβοι, θα είμαστε στη θέση του Σεργκέϊ και των συμπατριωτών του..

Πρότεινα να τους κάνω κάποια μαθήματα στα Ελληνικά για να μάθουν καλύτερα τη γλώσσα. Δέχτηκαν, μετά από πολλές αρνήσεις, μια και δεν είχαν να πληρώσουν. Γιατί αυτοί οι ταπεινωμένοι άνθρωποι, δεν ήταν ταπεινοί. Ήταν πολύ περήφανοι.

Κι ενώ τα μαθήματα πήγαιναν καλά, μου είπαν μια μέρα ότι δεν θέλουν άλλο. Αρκετά έμαθαν. Στην αρχή δεν κατάλαβα.

***

Ενα βράδυ, λίγες μέρες μετά, κατάλαβα. Στο μικρό δωματιάκι, στο Παγκράτι.

Τόλμησα να ρωτήσω "Γιατί ρε παιδιά; Η Ελλάδα νομίζω ότι σας έδωσε μια ευκαιρία"

"Δεν έχουμε τίποτε με την Ελλάδα. Αλλά είμαστε Ουκρανοί..." με διέκοψε ο Σεργκέϊ και μετά άρχισε ένας από τους συνηθισμένους μονολόγους του. Δεν τον διέκοψα όμως γιατί κάτι μου έλεγε ότι θα ήταν και ο τελευταίος του...

"...μια ζωή περιμέναμε την ελεύθερη Ουκρανία. Το δικό μας σύνταγμα, το δικό μας κοινοβούλιο. Για να είναι καλύτερο, για να νοιάζεται για τους Ουκρανούς. Τώρα που έχουμε κοινοβούλιο, δεν είμαστε άξιοι να κλείσουμε ούτε τους αντιδραστήρες και το εργοστάσιο που σκότωσαν χιλιάδες από μας. Αλλά το διαπραγματευόμαστε. Λες και η ζωή μας έχει συγκεκριμένο τίμημα! Λες και οι χιλιάδες νεκροί συμπατριώτες μας δεν θα μείνουν για πάντα νεκροί. Μαζί με τις τριακόσιες χιλιάδες νεκρών στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. Και μαζί με τις χιλιάδες των άρρωστων και ανάκανων να εργαστούν, να σταθούν στα πόδια τους, να ζήσουν. Σαν κι εμάς..."

"Κούτσμα, Κραβτσούκ και πιθανότατα πάλι Κούτσμα. Οι πρόεδροι εναλλάσσονται αλλά το εργοστάσιο, εργοστάσιο.." συμπλήρωσε ο Σεργκέϊ σε ηπιότερο τόνο σκουπίζοντας τα μάγουλά του.

Το δάκρυα έτρεχαν ασταμάτητα απ'αυτόν τον περήφανο άνθρωπο που εντούτοις, ενώ έκλαιγε, δεν έσκυβε το κεφάλι. Και δεν ήξερες αν έκλαιγε περισσότερο για τον εαυτό του και την οικογένειά του ή για τη χώρα του. Για το όνειρο που είχε πλάσει από παιδί διαβάζοντας βιβλία για ανεξαρτησία και δικαιοσύνη στα καταπράσινα λιβάδια, στις όχθες του Ντέσνα. Όταν όλα φάνταζαν απλά, εφικτά και σίγουρα!

Και αμέσως μετά τη σκυτάλη έπαιρνε ο παππούς που αίφνης μόλις άκουγε για τη χώρα του και τους συμπατριώτες του ξύπναγε από το λήθαργό του:

"Τους δώσανε λεφτά και τους βάλανε να δουλεύουν δίπλα στο θάνατο. Παίρνουν πάνω από 50 χιλιάδες όταν ένας βουλευτής του κοινοβουλίου μας παίρνει μόνο 25. Κι ένας εργάτης ή γεωργός οπουδήποτε αλλού δεν βγάζει πάνω από 5 χιλιάδες το μήνα!..

...Κι όλα αυτά για να μην μιλάνε. Να μην λένε για τα αδέρφια τους, τα παιδιά τους, τους γονείς τους που θάφτηκαν για πάντα κάτω από την ταφόπετρα της σαρκοφάγου που κάλυψε τον αντιδραστήρα. Να μην λένε για τα χωράφια τους, όπου δεν φυτρώνει τίποτε πια. Για τα δάση και τα ποτάμια που μολύνθηκαν. Για το Βόλγα, τον Ομπ, το Γενισέϊ εκεί που πετάνε το απόβλητα δηλ. δισεκατομμύρια μονάδες κιουρί (Curie). Κι από εκεί προφανώς στην Κασπία και τον βόρειο παγωμένο ωκεανό...

...Και -κυρίως- να μην λένε για τα σπίτια τους. Που τους περιμένουν, άθικτα κι αλώβητα, όπως ακριβώς τα άφησαν. Εστω, με τα ζουμπούλια μαραμένα. Αλλ' αυτοί, αμαρτωλοί και μολυσμένοι, ζωντανοί υπό προθεσμία, δεν επιτρέπεται να επιστρέψουν! Αλήθεια για ποιό λόγο; Μήπως και μολυνθούν περισσότερο; "

"Αγαπητέ μας φίλε" ξαναπήρε το λόγο ο Σεργκέϊ "Κάνε μας μια τελευταία χάρη"

"Βγάλε μας εισιτήρια με το τραίνο. Επιστρέφουμε στον τόπο μας"

"Μα.." πρόλαβα να ψελίσω.

"Αφού σύντομα θα πεθάνουμε, καλύτερα να πεθάνουμε στα σπίτια μας!"

Αυτή τη φράση του Σεργκέϊ δεν θα την ξεχάσω ποτέ. Θα τη θυμάμαι κάθε 28 του Οκτώβρη ή 25 του Μάρτη. Όταν γιορτάζουμε και μεις τους δικούς μας ήρωες.

***

Σε λίγες μέρες τους αποχαιρετούσα στο σταθμό Λαρίσης.

"Να προσέχετε εσείς οι Έλληνες. Το Κοζλοντούϊ είναι πολύ κοντά. Και είναι κρίμα.." ήταν τα τελευταία λόγια του Σεργκέϊ.

Γειά σου Σεργκέϊ, γειά σου φίλε. Και σου υπόσχομαι κάθε τέτοια μέρα να σου διαβάζω το άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας. Κι ας μη είσαι νεκρός "πούπεσες απ' του εχθρού το βόλι". Ας είσαι ζωντανός που περιμένει τη λευτεριά του Χάρου! Περίμενέ την λοιπόν στη δική σου γη. Δεν έχει άλλη γη ωραιότερη!